

Dagboek uit Rwanda

Studeren, omdat het mag

“De kracht van Rwandezen? Die ontdek je niet in een les over ontwikkelingshulp”, schrijft Els Vanwynsberghe, leraar godsdienst in het Sint-Niklaasinstituut in Kortrijk. Ze won met haar leerlingen Maxime en Tessa een reis naar Rwanda, georganiseerd door Klasse en VVOB. Het werd geen toeristentrip, wel een harde *reality check*. Lees mee in haar dagboek uit het land van duizend heuvels.

• tekst en beeld door Hans Vanderspikken

Een warm welkom in het L'Espérance weeshuis in Kigarama

MAANDAG

“Is dit nu een cultuurshock?”

We komen aan in Kigali, de hoofdstad van Rwanda. Meteen staan we oog in oog met haar gruwelijke geschiedenis. Twintig jaar geleden werden hier naar schatting 1 miljoen Tutsi's en gematigde Hutu's vermoord tijdens een hevige burgeroorlog. Voor de Rwandezen getuigt het van respect als je eerst het gedenkteken van de genocide bezoekt vooraleer je hun land verkent. Maxime en Tessa waren toen nog niet geboren, maar de foto's in het Genocide Memorial Center maken ons allemaal stil.

In de auto richting Rwamagama, waar we twee dagen in een internaat zullen

meedraaien, pols ik naar de verwachtingen van mijn leerlingen. “Als daar van die kleine hutjes zijn, durf ik niet naar toilet hoor”, roept Maxime. “Ik ben bang om bij die mensen te slapen want ze zullen ons de hele tijd willen aanraken”, vreest Tessa. “En stilzitten en luisteren, daar hebben we ook geen zin in.”

In de school is het net speeltijd. We worden aangestaard alsof we van Mars komen. Tessa en Maxime krijgen een uniform aangemeten en voelen zich meteen al wat minder ‘wit’. Maar als ze hun slaappleats te zien krijgen, wordt het Tessa te veel. Tranen springen in haar ogen. In de onfris ruikende slaapzaal met tientallen stapelbedden lopen naakte meisjes gierend en krijsend door

Tessa volgt wiskunde met haar nieuwe vriendinnen van het internaat in Rwamagama

Maxime ontfermt zich over een peuter uit de Rugunga kleuterschool

tv klasse

Bekijk het Rwandese avontuur van Els, Tessa en Maxime op www.tvklasse.be

elkaar. “Dat doen wij toch niet, zo open en bloot. Ik voel me hier niet op mijn gemak. Ik wil hier weg”, zegt ze. Als ze even later wat rustiger is, vraagt ze: “Is dit nu een cultuurshock?”

DINSDAG

“Hier droomt elke leraar van”

“Mwaramutse!”*. Na de ochtendlijke kerkdienst van 5.30 uur starten Tessa en Maxime met hun eerste Afrikaanse lessen. Ook ik mag er aan beginnen, en moet al meteen even slikken. In het vierde jaar Wiskunde-Economie zitten maar liefst 54 leerlingen. Rwanda is met zijn 11 miljoen inwoners dan ook het dichtstbevolkte land

van Afrika. 108 ogen kijken me vol verwachting aan. Toch moet ik niet vragen om stil te zijn, geen creatieve technieken uit mijn mouw schudden om hun aandacht erbij te houden. Vanaf het eerste ogenblik hangen ze aan mijn lippen. Wat een cadeau. Na vijf minuten gaat er een vinger de lucht in. Het meisje staat recht en zegt: ‘Mijn naam is Dorien. Mag ik een vraag stellen?’. Ik schrik van zoveel discipline. Als het uur om is, willen ze me niet laten gaan. Hier droomt elke leraar van. Ik vraag hoe het komt dat ze zo leergierig zijn. “Mevrouw, onderwijs is voor ons de enige manier op een betere toekomst. We studeren niet omdat het moet, maar omdat het mag.” Het komt recht uit Alices hart.

’s Avonds bij de warme bananen en bruine bonen vertellen Tessa en Maxime honderduit over hun dag. “Ik dacht dat hun rekenkennis niet veel verder reikte dan $1+1=2$, maar wat heb ik me vergist. Die gasten krijgen hier wiskunde met cosinussen en zo! En weet je dat de leerlingen maar om de drie maanden naar huis kunnen? Zelfs op zaterdag zitten ze op school. Vaak zijn zij de enige van de familie die de kans krijgen om te studeren. Ze dromen allemaal van een beter leven.” Ik geniet ervan om te zien hoe mijn leerlingen deze Afrikaanse spiegel ontdekken. Zal het hen ook veranderen?

* goeiemorgen in het Rwandees

De Rugunga kleuterschool ligt aan de rand van de sloppenwijken in Kigali.

WOENSDAG

Vijftig knuffelende kleuters

Vandaag bezoeken we de Rugunga kleuterschool in Kigali. Maxime is in haar nopjes: ze wil graag kleuteronderwijzer worden. We worden meteen bestormd door 50 knuffelende kleuters. Zalig! “Deze kinderen komen uit de omliggende armere wijken”, vertelt juf Ange Byabuze. “80 procent van de kinderen in Rwanda gaat naar school. Voor de ouders die het inschrijvingsgeld niet kunnen betalen, proberen we bij te passen.” De 42 kleuters van de derde kleuterklas worden zo klein als ze zijn, gedrild in het lezen. “Ik laat de kinderen voortdurend woorden herhalen en overschrijven”, zegt leraar Trésor Lusakila. “Eerst moeten ze bijvoorbeeld het woordje ‘tomaat’ nazeggen, vervolgens laat ik de kleuters een tomaat kleuren, daarna tekenen ze er eentje en tenslotte moeten ze het woordbeeld overschrijven. We blijven de woorden herhalen tot de kinderen ze kunnen onthouden.” Die manier van lesgeven zien we in elke klas: herhalen, herhalen, herhalen. Maxime vindt dat drillen maar niets: “Bij mij zal het er later leuker aan toe gaan!”

DONDERDAG

Goedkoop naar de dokter

Tessa wil verpleegster worden en is dolenthousiast om een ziekenhuis te bezoeken in Kigali. Eerst mag ze leren spuiten zetten in het ‘skills lab’ waar de studenten verpleegkunde oefenen op poppen. Daarna trekken we naar een oogziekenhuis in Kibagayi. “Niet alle ziektes kunnen behandeld worden in Rwanda”, vertelt dokter Pierre Claver Ndahayo. “Maar soms krijgen we hulp uit Europa. Dit ziekenhuis is door de Belgische dokter Piet Noë opgericht. Hij is een van de tien oogdokteren in Rwanda.” Baganiz Vianney zit op zijn bed met een ooglap. “Ik ben net geopereerd aan cataract. Ik moet van ver komen, maar vroeger zou ik blind zijn geworden.” In de wachtzaal zie ik een lange rij van vrouwen, kinderen en bejaarden. Kunnen zij dat allemaal wel betalen? “95 procent van de Rwandezen heeft een ziekteverzekering”, antwoordt de dokter. “En zelfs als de mensen te arm zijn, probeert de overheid te zorgen voor een consultatie.”

Rwanda is een van de **kleinste én armste landen** van Afrika. 63,2 procent van de bevolking leeft onder de armoedegrens. De **gemiddelde levensverwachting** is 55,7 jaar.

Ondervoeding treft een vierde van alle kinderen en is verantwoordelijk voor 40 procent van de sterfgevallen bij kinderen onder de vijf jaar. Na de genocide in 1994 werd traumaverwerking het belangrijkste gezondheidsprobleem.

Twee op drie van de leerplichtige kinderen gaan in Rwanda naar school. Het basisonderwijs werd in 2003 volledig gratis.

Slechts een derde van de lagereschoolleerlingen stroomt door naar de middelbare school. De curricula, het tekort aan onderwijsmateriaal en gekwalificeerde leraren zijn de grootste uitdagingen.

Rwanda telt gemiddeld 1 leraar voor 60 kinderen.

VRIJDAG

“Onder het lijk van mijn tante”

Rwanda is kleiner dan België, maar als je van de geasfalteerde hoofdweg afwijkt, wordt alles ver. Na een vijf uur durende hobbelige rit door de groene heuvels langs het prachtige Kivu-meer komen we aan in weeshuis L'Espérance in Kigarama. Meer dan 130 wezen worden hier opgevangen. Onderdirecteur Prince Rafiki geeft ons een rondleiding langs de woonblokken, de klaslokalen, het naaiatelier, het computerlokaal (1 computer!) en ... de plantages. “We proberen zo veel mogelijk zelfbedruipend te zijn door mango's, ananassen en papaja's te telen. We verhuuren ook een ecolodge. Toch zijn we nog sterk afhankelijk van liefdadigheid.”

Al snel merken we dat het weeshuis niet veel middelen heeft. De kleinste kinderen stinken naar urine en er is bijna geen speelgoed. Elektriciteit is er met mate. Ook Prince is hier opgegroeid. “Toen ik twaalf jaar was, werd mijn familie uitgemoord tijdens de genocide”, vertelt hij. “Ik heb me verstoppt onder het lijk van mijn tante, anders was ook ik vermoord. Ik heb nog vaak nachtmerries. Nu help ik mee dit weeshuis uit te bouwen om andere kinderen een tweede kans te schenken.” We kunnen amper vatten wat hij heeft meegemaakt.

Baganiz Vianney: “Zonder deze operatie was ik blind geworden”

ZATERDAG

“Wat als je kanker hebt?”

Met een wenend hart verlaten we het weeshuis. Op de lange terugweg stoppen we in een lokaal ziekenhuis omdat Tessa keelpijn heeft. Na lang zoeken vinden we een dokter. Maar na vijf minuten staan we alweer buiten. Zijn gekregen westers onderzoeksmateriaal zit zonder batterijen en die zijn hier in het binnenland moeilijk te vinden. “Kom volgende week nog eens terug.” Tessa is onder de indruk. “Wat als je kanker hebt, bevallen moet, een hartaanval krijgt? Iedereen heeft hier misschien wel een ziekteverzekering, maar dat wil niet zeggen dat je ook een aangepaste behandeling krijgt.”

Mijn leerlingen ervaren aan den lijve hoe moeilijk het leven in Rwanda kan zijn. Maar tegelijk hebben ze deze week ook de kracht van de Rwandezen ontdekt. Maxime wil alvast terugkomen. “Rwandezen genieten meer. Ze leven van dag tot dag en maken zich minder zorgen om morgen.” “Ze luisteren ook écht naar wat je te vertellen hebt”, vindt Tessa. “Wij gaan te vaak af op onze eerste indruk en we grijpen niet eens de kans om ze beter te leren kennen.”

Huiswerk maken op de vloer van het weeshuis.

Els Vanwynsberghe: “Hier studeren de kinderen niet omdat het moet, maar omdat het mag.”

De Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand (VVOB) ondersteunt in Rwanda het management en leiderschap van scholen en werkt samen met de overheid om het technisch en beroepsonderwijs te versterken. Zo helpt ze de kwaliteit, efficiëntie en effectiviteit van het Rwandese onderwijs te verbeteren. Meer info op www.vvob.be/rwanda